

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра
з теми: **ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ І НАВИЧОК ВИРАЗНОСТІ
ГОЛОСНОГО ЧИТАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Виконала: студентка 2 курсу магістратури,
PO1-M18z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Солоненко Крістіна Олександрівна
Керівник: Олинець Т. В.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії
та методик початкової освіти

Рецензент: Федорчук В. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та управління
навчальним закладом

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИРАЗНОСТІ ЧИТАННЯ	8
1.1. Виразне читання як якісна ознака культури мовлення особистості.....	8
1.2. Виразне читання у навчальній діяльності молодших школярів	33
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧКИ ГОЛОСНОГО ЧИТАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
2.1. Особливості формування в молодших школярів навичок виразного читання.....	46
2.2. Експериментальне підтвердження ефективності формування умінь і навичок виразності голосного читання в учнів початкової школи	54
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

ВСТУП

Актуальність дослідження. Виразного читання ми починаємо навчатись у школі, насамперед на уроках з розвитку мовлення, але засвоюємо його впродовж усього життя. Виразне читання обов'язково повинно бути якісною ознакою культури мовлення кожної людини. Якість мовлення прямопропорційна розумовому, духовному, етичному й естетичному, емоційному розвитку. Виразність мовлення формується мовленням середовища та авторитетів, художньою літературою. Таким чином виробляється чуття мови, образу, емоцій. Адже з допомогою мови люди передають свої почуття і переживання, захоплення і здивування, радість, горе, які передбачають комунікативні цілі, служать засобом самовираження.

Виразному читанню, як одному з основних видів мовленнєвої діяльності, притаманні всі її функції: виховна, комунікативна, пізнавальна, естетична. Виразне читання є не лише цінним загальноосвітнім умінням, а й важливим засобом виховання і розвитку мовленнєвої та естетичної культури учнів. Уміння виразно читати розглядається як комплексне інтелектуально-емоційне утворення, яке охоплює низку інших умінь. Оволодіння ним є складним і поступовим процесом.

Тепер співіснують різні визначення сутності поняття „виразне читання у школі”. Одні автори ототожнюють його з художнім читанням, інші – звужують це поняття до використання інтонаційних засобів виразності. Ці розходження зумовлені різним розумінням співвідношень у читанні логічного, образно-емоційного та естетичного аспектів. Ще К. Ушинський пропонував учителям поєднувати у навчанні виразному читанню логічну та емоційну сторони.

На розвиток навички виразного читання вплинула методика К. Станіславського, у якій вже існуючі підходи доповнювались залученням творчої уяви читача, необхідністю природного звучання мовлення, виявом авторської позиції.

Виразне читання школярів об'єднує такі напрямки – розвиток техніки мовлення, підвищення культури мовлення та оволодіння емоційно-логічними засобами виразності. Вироблення навички виразного читання базується на знаннях теорії виразного читання: техніки мовлення, засобів логіко-емоційної виразності читання, позамовних засобів виразності в процесі читання; на вміннях підготувати твір для читання та аналізу.

Завдання предмета читання – формувати навички свідомого, правильного виразного читання, закріплювати та удосконалювати їх, а також виробляти прагнення до самостійного читання.

Уроки читання мають естетичне значення. Сам процес читання прилучає учнів до прекрасного, до образності мови. На уроках діти вчаться сприймати навколишній світ через художній образ. Дізнаються про художні засоби мови: порівняння, епітети, переносне значення слова.

Виразне читання відіграє велику роль в загальній системі розвитку мовлення школярів. Особливого значення набувають заняття виразним читанням в початкових класах школи, де відбувається процес засвоєння дітьми літературної мови. Уміння і навички виразного читання мають загальнонавчальний характер, є засобом вивчення практично всіх навчальних предметів, сприяють саморозвитку і самовираженню особистості дитини.

Значний внесок у теоретичний та практичний розвиток проблеми підвищення культури мовлення та оволодіння емоційно-логічними засобами виразності зробили у своїх працях такі науковці, як Н. Д. Бабич, О. Л. Василевська, Л. М. Гапоненко, В. І. Куріпта, Г. А. Олійник, Е. А. Пелешок, О. Я. Савченко, І. Томан та ін.

Актуальність питання зумовила вибір теми дипломної роботи: **„Формування вмінь і навичок виразності голосного читання в учнів початкової школи”**.

Об'єкт дослідження – формування уміння і навички голосного читання.

Предмет дослідження – шляхи формування і вдосконалення уміння і навички виразності голосного читання.

Метою дослідження є вивчення вимог до формування і розвитку читацьких умінь і навичок молодших школярів, спрямованих на вдосконалення виразності читання як основного компонента навички читання.

Гіпотеза дослідження. Вдосконалення уміння і навички виразності голосного читання буде більш ефективним, якщо воно відбуватиметься у процесі систематичного, цілеспрямованого використання практичних завдань, які підвищують якість читання.

Мета й гіпотеза потребували розв'язання таких **завдань дослідження**:

1. розробка методичних основ дослідження теорії виразного читання;
2. обґрунтування критеріїв ефективності, які будуть використані під час методики опрацювання та в процесі розгляду особливостей читання творів різних жанрів;
3. підготовка умов щодо використання матеріалу для формування і вдосконалення навички голосного читання, обґрунтування їх раціональності.

Організація дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі Більської ЗОШ I-III ступенів ім. К. І. Геренчука та Чорнянської ЗОШ I-III ступенів Чемеровецького району Хмельницької області. У ньому брали участь учні 3 (20 учнів, основна група) та 3 (20 учнів, контрольна група) класів.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань були використані такі методи дослідження: теоретичні (аналіз та узагальнення літературних джерел та вивчення спеціальної літератури); емпіричні (спостереження за навчально-виховним процесом, бесіди з учителями й учнями, анкетування учнів, вивчення результатів рівня сформованості уміння і навички виразності голосного читання, педагогічний експеримент); статистичні (метод математичної статистики).

Наукова новизна визначається теоретичною обґрунтованістю,

дидактичною доцільністю та експериментальною доведеністю можливості використання дидактичних матеріалів, що сприяють формуванню і розвитку навички читання, вивчено навчальний потенціал вправ і завдань, здійснено їх порівняльний аналіз, визначено ефективність використання на кожному уроці читання, обґрунтовано дидактичні умови оптимального вибору завдань в залежності від вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Практичне значення полягає у розробці на основі психолого-педагогічного експерименту конкретних рекомендацій щодо вибору і використання практичних засобів формування навички читання та підвищення на цій основі ефективності процесу засвоєння навчального матеріалу. Одержані результати можуть бути використані в практиці викладання даного навчального предмету в школі, при створенні нових навчально-методичних комплексів для початкових класів.

Апробація роботи. Основні положення і результати представлено на: науковій конференції студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, 2019) із доповіддю „Формування умінь і навичок виразності голосного читання молодших школярів”; III Всеукраїнській науково-практичній конференції „Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії” (Кам'янець-Подільський, 23-24 жовтня 2019 р.) із доповіддю „Артикуляційна гімнастика як ефективний засіб формування умінь і навичок виразного читання молодших школярів”; Всеукраїнській інтернет-конференції „Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи” (Кам'янець-Подільський, 24-25 жовтня 2019 р.) із доповіддю „Шляхи вдосконалення умінь та навичок виразного читання в учнів початкової школи” та обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти (2018-2019 н. р.) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (80 позицій). Загальний обсяг роботи – 89 с.

ВИСНОВКИ

Виразне читання – не лише один з кращих способів вивчити багатство і художньо-зображувальні та емоційно-експресивні особливості літературної мови, у тому числі в історичному аспекті, а й засіб формування світогляду, етичного й естетичного виховання, культури усного мовлення. Виразне читання ототожнюють з художнім читанням (декламаційним мистецтвом), інші науковці розуміють як читання, що вимагає спеціальних умінь, треті – звужують це поняття лише до використання інтонаційних засобів виразності. Виразне читання покликане навчити не тільки читати художні тексти (напам'ять чи за книгою), а й взагалі вести розмову, тобто спілкуватися з однією людиною чи з цілою аудиторією, але воно навчає так говорити, щоб чітко уявити. Передумовами виразного читання є володіння дикцією, знання й навички техніки мовлення, наявність навичок художнього аналізу тексту. Виразність мови використовується в процесі комунікації для підсилення дії шляхом не просто передачі думки, а підсилення цієї дії за рахунок дії на емоційну сферу співрозмовника. Потрібно добре знати техніку мовлення у єдності її елементів як необхідну передумову словесної дії і правильно нею користуватися (управляти диханням у процесі мовлення, читання, володіти правильною і чіткою дикцією, силою, чистотою і висотою голосу, орфоепічними нормами вимови). Забезпечити рухливість, якої вимагає експресивність художнього тексту в процесі читання, може лише поставлений голос. Слід досконало знати положення, зміст і значення засобів логіко-емоційної виразності читання в їх органічному зв'язку (сутність мовних тактів, пауз, їх різновидів і тривалості, логічних наголосів тактових і головних, мелодики і її видозмін, темпу і його варіювання, емоційної функції наголошених слів – емоційного забарвлення тексту) і вміти ними користуватися. Зміна темпу є важливим засобом логічної виразності. Темп уповільнюється або пришвидшується за рахунок видовження чи пришвидшення вимови чи видовження пауз. Жести – це виражальні рухи голови, тіла, рук. Читець повинен контролювати свої жести, уникати

сторонніх, непродуманих, які можуть відвернути увагу слухачів від процесу мовлення. Найважливішим компонентом позамовної виразності читання, мовлення є міміка – виражальні рухи м'язів обличчя. За допомогою міміки передаються найрізноманітніші людські переживання. Міміка органічно пов'язана зі словом і змістом тих переживань, емоцій, почуттів, які ним інформуються. Виразного читання необхідно навчати всіх, а не лише тих, хто виявляє до цього вроджені здібності, бо в сучасному суспільстві не повинно бути людини, котра погано володіє культурою усного слова, основу якої закладає виразне читання.

Виразне читання у початковій школі – це засіб впливу на всебічний розвиток дітей через твори художньої літератури різних жанрів, інші джерела писемної мови, безпосереднє слово вчителя. В процесі виразного читання здійснюється мовленнєвий розвиток учнів. Система мовленнєвого розвитку охоплює: забезпечення мотиваційно-емоційної складової формування у дітей бажання та інтересу до вивчення рідної мови, її збагачення і використання; роботу над наголосом і вимовою слів; збагачення словника (введення у словник нових понять, термінів, з'ясування джерел виникнення слів); опрацювання образних засобів; систематичні вправлення у зв'язному мовленні (діалоги, полілоги, перекази, розповіді, описи, міркування, інсценізації, різноманітні творчі завдання). Під час підготовки до виразного читання відбувається літературний розвиток учнів: ознайомлення, закріплення і систематизація літературознавчих термінів, понять, засвоєння відомостей про письменників. Учні за завданнями до творів визначають тему, аналізують сюжет, виділяють головного героя, характеризують дійових осіб, встановлюють зв'язок між автором твору і тематикою його творчості. Різномічне опрацювання твору передбачає сприймання і усвідомлення учнями змісту у взаємозв'язку із аналізом його форми, тобто засобами відображення дійсності, позиції автора. Виразне читання вчителя стимулює розвиток в учнів особливого вміння бачити і чути те, чого не помічають інші, тонше відчувати, яскравіше висловлюватися. Процес підготовки вчителя до

виразного читання може проходити у такій послідовності: сприйняття тексту; аналіз тексту, перечитування окремих епізодів, зіставлення своїх міркувань з висновками дослідників; визначення виконавських задач, значень засобів логіко-емоційної виразності читання; шліфування своєї манери читання; тренування в декламації. Підготовка учнів до виразного читання: вступне слово (бесіда); коментар (історичний, біографічний, лексичний); зразок читання (вчителем, підготовленим учнем, прослухування запису); читання учнями тексту („мовчки”); запис всього тексту або уривка у робочий зошит (через рядок, залишаючи місце для позначок); поділ тексту на частини; читання окремих частин тексту; вправи у вимові важких слів, словосполучень, зворотів, обговорення інтонації, техніки мовлення (дихання, голос, дикція, орфоепія), логіки читання та емоційно-образної виразності; урахування інтонаційного забарвлення, кожного розділового знаку; бесіда (сприяє розумінню змісту твору, визначенню позиції автора, підбору правильної інтонації); хорове читання (позбавляє сором’язливості, невпевненості тощо).

Щоб сформувати в учнів початкових класів навичку виразного читання, вдосконалити їхнє усне мовлення необхідно інтенсивно працювати над засвоєнням ними засобів виразності. Правильним читання учня можна вважати тоді, коли він безпомилково вимовляє всі звуки рідної мови, вірно ставить наголос у словах, не повторює окремих звуків, складів, чітко вимовляє закінчення слів, не пропускає слів у рядках чи самих рядків. Для вдосконалення правильного читання потрібні вправи на розвиток чіткості вимови, як-от: промовляння групи голосних, приголосних звуків, складів, читання слів з цими звуками, речень, скоромовок, прислів’їв. Впродовж навчання в початковій школі учні оволодівають повноцінною навичкою читання, яка характеризується злиттям технічної і смислової її сторін. Правильність читання полягає в тому, що учень не допускає: заміни, пропусків, перестановок, спотворення, повторів (букв, звуків, складів у тексті). У першому і другому класах рівні опанування темпом читання значно

нижчі, ніж у третьому і четвертому класах, де методично обґрунтований темп читання вголос наближається до природного розмовного мовлення особи: 75-95 слів за хвилину. Темп читання мовчки перевищує показники читання вголос орієнтовно на 20-40 слів. У перших-других класах основна увага зосереджується на інтенсивному формуванні якостей читання вголос. На другому році навчання учень читає вголос правильно, свідомо, плавно цілими словами (допускається поскладове читання важких слів) у темпі не нижчому 40 слів за хвилину; набуває початкових умінь читати мовчки. Користується прийомами розвитку темпу читання вголос. Виконує за завданням учителя спеціальні вправи, метою яких є тренування мовленнєвого апарату, відпрацювання правильної артикуляції звуків рідної мови; (чітке вимовляння скоромовок, чистомовок; поєднання голосних та приголосних звуків, закінчення слів, багатоскладових слів). Третьюкласник читає вголос правильно, свідомо, виразно цілими словами та групами слів у темпі не нижчому 65 слів за хвилину. Оволодіває продуктивними способами читання мовчки (самостійно та з допомогою вчителя). Вибирає та застосовує під час читання мовленнєві засоби виразності (тон, темп, гучність, логічний наголос) – самостійно та з допомогою вчителя. У четвертому класі учень усвідомлено, правильно, виразно читає вголос наприкінці навчального року у темпі, не нижчому 80 слів за хвилину, з дотриманням основних норм літературної вимови, усвідомлено і достатньо вільно читає мовчки у темпі, не нижчому 100 слів за хвилину. Самостійно готується до виразного читання; добирає та правильно застосовує під час читання, декламації, інсценізації різножанрових творів мовленнєві та позамовні засоби художньої виразності.

Дослідження мало теоретико-експериментальний характер. Проводилося у два етапи. На першому етапі була визначена проблема дослідження, вивчалася педагогічна і методична література з даного питання, досвід роботи вчителів початкових класів, формувалися гіпотеза і завдання дослідження. На другому етапі продовжувалося вивчення наукової літератури з даного питання, розроблялися шляхи реалізації гіпотези і

завдань експериментального дослідження, проводився експеримент з метою перевірки гіпотези та обґрунтовувалася його ефективність. Далі відбувся аналіз та узагальнення результатів експериментального дослідження, здійснювалося оформлення роботи і з'ясовувалися подальші перспективи формування уміння і навички виразності голосного читання в учнів початкової школи. Експериментальне дослідження проводилося у 3 класах на базі Більської ЗОШ І-ІІІ ступенів ім. К. І. Геренчука та Чорнянської ЗОШ І-ІІІ ступенів Чемеровецького району Хмельницької області. Експериментом було охоплено 40 учнів. Впродовж констатуючого етапу експерименту проводилася перевірка навички читання вголос у контрольному та експериментальному класах, яка проходила в індивідуальній формі. Спочатку учневі пропонувалося почати читати текст мовчки, а з другого абзацу перейти на читання вголос. З цього моменту вимірювалася швидкість читання. Відразу після читання ставилися кілька запитань, відповіді на які передбачали розуміння учнем фактичного змісту прочитаного, а також основного смислу. Далі перед учнем ставилося завдання підготуватися до виразного читання тексту. Для цього виділявся певний час. Результати заносилися у таблиці, в яких фіксувалися: спосіб читання, правильність читання, темп, розуміння прочитаного та виразність читання. Результати перевірки показали, що рівні сформованості навички читання в обох класах приблизно однакові. Після фіксування цих результатів впродовж певного періоду у експериментальному класі застосовувалися спеціальні вправи для розвитку навички читання. Перевірка розвитку навички читання на формуючому етапі експерименту проводилася так само, як на констатуючому. Застосування вище названих вправ забезпечило значно вищу сформованість умінь виразно читати на формуючому етапі експерименту в учнів експериментального класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антошук Є. Швидка педагогічна допомога. Чи варто швидко читати у початкових класах, або секрети швидкого читання // Початкова освіта // 2006. №11. С. 14-15.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 2010. 230 с.
3. Березіна О. М., Поплавська Т. О. Мовні ігри та забави. Тернопіль : Мальва ОСО, 2002. С. 104.
4. Біденко В. В. Аналіз тексту твору на основі його багаторазового перечитування // Рідна школа. 2000. №12. С. 39-42.
5. Бойченко С., Варава Л. Розвиток активного словника учнів початкової школи // Початкова школа. 2001. №3. С. 41-46.
6. Варзацька Л. О., Шевченко Л. М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Київ : РНМК, 2002. 127 с.
7. Василевська О. Л. Закріплення читацьких умінь // Розкажіть онуку. 2005. №13-14. С. 30-35.
8. Вашуленко М. С. Про співвідношення знань і вмінь у мовній освіті молодших школярів // Початкова школа, 2005. №9. С. 4-8.
9. Вихрущ В. О. Методологія та методика наукового дослідження. Тернопіль : ТАЙП, 2007. 222 с.
10. Воронцова Г. О. Формування творчої особистості засобами слова // Початкове навчання і виховання. 2006. №31. С. 7-10.
11. Гапоненко Л. М. Як удосконалити навички читання // Розкажіть онуку. 2004. №7-8. С. 79-80.
12. Гац Н. А. Ознайомлення молодших школярів із засобами зв'язності тексту. Тернопіль : Горлиця, 2005. 64 с.
13. Гордіюк Н. Особливості сприймання художніх текстів молодшими школярами // Мандрівець. 2000. №3-4. С. 75-78.
14. Григорчук А. Вивчення художнього твору // Початкова школа. 2005. №11. С. 11-14.

15. Гудзик І. Розвиток комунікативної компетенції на уроках читання // Початкова школа. 2004. №11. С. 25-28.
16. Дмитришин К. В. Види роботи над текстом на уроках читання // Початкове навчання та виховання. 2006. №31. С. 3-6.
17. Довженко Т. Як допомогти дитині навчитися читати // Початкова школа. 2006. №7. С. 13-16.
18. Едігей В. Б. Вчися читати, малюче! Київ : Гранд, 2005. 254 с.
19. Іванова Л. Уроки літературного читання у початкових класах // Світло. 2011. №37. С. 2.
20. Ігнатенко Н. Особливості розуміння навчальних текстів молодшими школярами // Світло. 2012. №4. С. 40-43.
21. Каба В. І. Розвиток навичок читання, уміння працювати з книгою як засіб розумового виховання учнів // Спецвипуск. Навчання читанню. 2005. №29-30. С. 3-14.
22. Карнаух Т. Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках читання // Початкова школа. 2005. №11. С. 5-8.
23. Карпенко Л. Г. Види роботи над текстом // Початкове навчання та виховання. 2007. №29. С. 10-17.
24. Кодлюк Я., Одинцова Г. Техніка читання молодших школярів // Початкова школа. 2008. №3. С. 17-22.
25. Козачок Л. Віршовані тексти – стимул до навчання // Початкова школа. 2009. №12. С. 59-64.
26. Корнійчук І. Складові майстерності вчителя на уроках читання в початкових класах // Освітянин. 2002. №2. С. 8-12.
27. Котух Н. Навчальна комунікація як засіб мовленнєвої саморегуляції учня // Початкова школа. 2006. №5. С. 6-9.
28. Кримовська М. С. Цікаві завдання з читання // Розкажіть онуку. 2004. №7-8. С. 80-82.

29. Куріпта В. І. Дидактична гра як метод формування навички читання у дітей 6-річного віку // Початкове навчання і виховання. 2005. №29-30. С. 50-55.
30. Куріпта В. І. Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання // Початкове навчання та виховання. 2005. №29-30. С. 38-48.
31. Куріпта В. І. Нестандартні уроки читання 1-2 клас. Харків : Основа, 2007. 203 с.
32. Куріпта В. І. Нестандартні уроки в системі сучасної освітньої парадигми. Харків : Основа, 2007. 160 с.
33. Лаптева Л. Читання – віконце у світ // Початкова школа. 2007. №11. С. 11-13.
34. Лесин В. М., Пулинець О. С. Словник літературознавчих термінів. Київ : Освіта, 2015. 468 с.
35. Малькевич Г. Уроки культури читання // Початкова школа. 2007. №2. С. 17-18.
36. Мартиненко В. Робота з дитячою книжкою у першому класі // Початкова школа. 2004. №11. С. 11-13.
37. Машталер О. Художні описи та оповідання школярів // Початкова школа. 2008. №4. С. 7-9.
38. Мельничайко В. Я., Добрянська І. В. Про культуру нашого мовлення. Тернопіль : Астон. 2004. №4. С. 36-38.
39. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі. Тернопіль : Астон, 2005. 352 с.
40. Огієнко Т., Богданова Л., Коробкіна О. Вивчаємо українську мову // Початкова школа. 2006. №6. С. 33-37.
41. Олійник Т. Виправлення недоліків мовлення в учнів перших класів // Питання філології. Тернопіль : ТДПУ, 2007. С. 91-93.
42. Олійник Г. А. Виразне читання. Київ : Вища школа, 2005. 207 с.
43. Омельченко С. Розвиток мислення та фантазії на уроках читання // Початкова освіта. 2005. №41. С. 5-9.

44. Павленко Л. Як слово мовиться // Початкова школа. 2003. №10. С. 14-15.
45. Пальченко І. І. Про вдосконалення техніки читання. Початкова школа. 2009. № 11. 34-37.
46. Пархета Л. П. Виразне читання в практиці В. О. Сухомлинського // Педагогіка і психологія. 2002. № 3-4. С. 233-237.
47. Пархоменко Н. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання // Початкова школа. 2000. №7. С. 44-48.
48. Пелешок Е. А. Робота над засобами виразності на уроках читання // Початкова школа. 1998. №12. С. 12-14.
49. Пелешок Е. А., Шевчук Т. О. Робота над засобами виразності на уроках читання // Початкова школа. 1998. №12. С. 12-14.
50. Перепелиця В. П., Шпак П. А. З досвіду організації позакласного читання // Початкова школа. 2013. № 6. С. 28-33.
51. Петрик О. Лінгвістичний коментар на уроках читання // Початкова школа. 2006. №5. С. 17-20.
52. Підлужна Г. С. Виразне читання у молодших школярів: проблеми, пошуки, знахідки // Рідна школа. 2007. № 2. С. 22-23.
53. Підлужна Г. С. Виразне читання школярів як педагогічна проблема // Початкова школа. 2008. С. 18-22.
54. Пінчук Г. І. Робота з удосконалення техніки читання // Початкова школа. 2007. №11. С. 8-11.
55. Позднякова Г. П. Використання гри на уроках літератури // Розкажіть онуку. 2005. №19-20. С. 22-23.
56. Почупайло О. В. Дитяче читання // Початкова школа. 2011. №2. С. 55.
57. Присяжнюк Н. Критерії добору текстового матеріалу, вправ та завдань для зошитів з друкованою основою до уроків читання // Початкова школа. 2005. №11. С. 45-46.
58. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи. Київ : Початкова школа, 2006. 429 с.

59. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ : Академія, 2009. 360 с.
60. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. Київ : Освіта, 2007. С. 52-77.
61. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 1 класу. Київ : Початкова школа, 2005. 615 с.
62. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 2 класу. Київ : Початкова школа, 2005. 629 с.
63. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 3 класу. Київ : Початкова школа, 2005. 630 с.
64. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 4 класу. Київ : Початкова школа, 2005. 638 с.
65. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. Київ : Основа, 2002. 175 с.
66. Савченко О. Я. Читання в 1-4 класах. Київ : Освіта, 2002. 160 с.
67. Саранулова Є. Г. Швидкочитання для першокласників // Початкова школа. 2013. №2. С. 12-18.
68. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Київ : Освіта, 2004. 216 с.
69. Січовик І. Словограй. Ігри з буквами та словами. Тернопіль : Навчальна книга : Богдан, 2004. С. 64.
70. Скрипченко Н. Р. Шляхи вдосконалення класного і позакласного читання // Початкова школа. 2000. №5. С. 36-40.
71. Сімаковська Н. Майстерність виразного читання в початковій школі // Початкова школа. 2008. №6. С. 14.
72. Соняк Н. Формування у молодших школярів навичок роботи з текстовою інформацією // Початкова школа. 2007. №7. С. 10-13.
73. Стрельніков В. Ю. Інтенсивне читання // Пост методика. 2006. №1. С. 50-51.
74. Суворіна Т. Робота з дитячою книжкою // Початкова школа. 2003. №11. С. 22-23.

75. Суржук Т. Формування навички читання молодших школярів у процесі індивідуально-диференційованого навчання // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. Тернопіль, 2006. Вип. 3. С. 117.
76. Ткачук Г. Уроки зустрічі з книжкою // Початкова школа. 2000. №2. С. 15-19.
77. Томан Іржі. Мистецтво говорити. Київ : Освіта, 2006. С. 201.
78. Федик О. С. Інтонаційні барви мовлення // Початкова школа. 2008. №4. С. 31-34.
79. Шарагова Н. Ігри та цікаві вправи з української мови // Розкажіть онуку. 2005. №19-20. С. 15-17.
80. Ялова Р. Н. Як навчитися виразно читати // Початкова освіта. 2009. №9. С. 4.